



NEMZETI  
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM  
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR  
CIVILISZTIKAI INTÉZET

# OPUSCULA CIVILIA

**Barzó Tímea**

*A gyermek érdekének védelmét erősítő  
családjogi alapelv érvényesülésében  
felmerülő ellentmondások*



## Barzó Tímea<sup>1</sup>

### A gyermek érdekének védelmét erősítő családjogi alapelv érvényesülésében felmerülő ellentmondások

I. A gyermeki jogokat érintő nemzetközi dokumentumok.....	2
1. Az Alaptörvényben érvényesülő, „szűken” értelmezett család védelme .....	4
2. A Családvédelmi Törvényben érvényesülő sajátos „családvédelem” .....	5
III. A gyermek érdeke .....	7
IV. A gyermek saját családban nevelkedéséhez fűződő joga.....	9
1. Az ún. váltott elhelyezés alkalmazása, mint a gyermek legfőbb érdeke? .....	10
2. A kapcsolattartásra jogosult személyek körének bővülése.....	12
VI. Összegzés .....	13

#### I. A gyermeki jogokat érintő nemzetközi dokumentumok

Az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* (1948.) deklarálja az anyaság és a gyermekkor támogatásához való jogot, kibővítve ezzel az emberi jogok klasszikus katalógusát.

A *Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya* (1966.) is rendelkezik arról, hogy a házasság felbontása esetén milyen intézkedéseket kell tenni a gyermekek védelme érdekében [23. cikk]. A *Gazdasági Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának* (1966.) 10. cikke tartalmaz családjogi vonatkozású rendelkezéseket, mely szerint a lehető legszélesebb körű védelmet és segítséget kell nyújtani a családnak, különösen a családalapítás tekintetében és addig, amíg a család felelős az eltartott gyermekek gondozásáért és neveléséért.

A *Gyermekek Jogairól szóló New York-i Egyezmény* (1989.) az első átfogó nemzetközi dokumentum, amely a gyermekek jogaival és védelmével foglalkozik.<sup>2</sup> Az Egyezmény célja különleges védelem és támogatás biztosítása a gyermek szellemi és fizikai érettségének hiánya miatt, továbbá annak elősegítése, hogy a gyermek felkészüljön az önálló élet vitelére.

Az Egyezmény az alábbi csoportosításban tartalmazza a gyermek jogait:

*I. A polgári és politikai jogok.* Például tiszteletben kell tartani a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy *személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével*, kivéve, ha ez a gyermek legjobb érdekeivel ellenkezik.

*II. A gazdasági, szociális és kulturális jogok.* Ilyenek például a szülők közös felelőssége a gyermek neveléséért és fejlődésének biztosításáért. A gyermeknek a lehető *legjobb egészségi állapothoz, szociális biztonság*hoz való joga, valamint, hogy orvosi ellátásban és gyógyító-nevelésben részesülhessen.

<sup>1</sup> Egyetemi docens. NKE ÁKK Civilisztikai Intézet. Intézeti tanszékvezető egyetemi docens ME ÁJK Polgári Jogi Tanszék

<sup>2</sup> Magyarország az egyezményt 1990. március 14-én írta alá és az Országgyűlés a 46/1991. (IX.15.) országgyűlési határozata alapján 1991. október 7-én megerősítette. November 22-én az 1991. évi LXIV. törvénnyel az egyezmény kihirdetésre került.



III. *A gyermek speciális védelme a családban és a társadalomban.* Például meg kell akadályozni a gyermekek *törvényellenes külföldre utaztatását* és ott-tartását, vagy hogy a gyermekeket meg kell védeni az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától.

IV. *Gyermekvédelem a gyermekek speciális csoportjai tekintetében.* Ezen rendelkezések tartalmazzák az állam beavatkozását a szülő felügyelet gyakorlásába, továbbá az örökbefogadott, a fogyatékos és a kisebbséghez tartozó gyermekekre vonatkozó szabályokat és elveket.

V. *Gyermekvédelem rendkívüli helyzetekben.* Ezek a pontok a fegyveres konfliktus során szükséges védelemről és a menekült gyermekek helyzetéről szólnak.

Az egyezmény szól az ellenőrző szerv – *Gyermek Jogainak Bizottsága* – felállításáról, mely a kormányok kötelezően benyújtott jelentéseit vizsgálja. Magyarország először 1996-ban nyújtott be jelentést. A részes államok egyébként az első jelentést követően ötévente kötelesek ismét jelentéssel szolgálni az egyezményben elismert jogok érvényesüléséről.

Az egyezmény érvényesülését segíti az *Egyesült Nemzetek Szervezetének Gyermekalapja (UNICEF)* is. A Gyermekjogi Egyezmény új fakultatív jegyzőkönyve a gyermekek panasztételi eljárásáról szól, amely Jegyzőkönyv 2014 áprilisában lépett hatályba.<sup>3</sup>

Az Orvosok Világszövetsége 50. világkonferenciáján, 1998 októberében került elfogadásra „*A gyermekeket egészségügyi ellátásuk során megillető jogokról szóló Ottawai Deklaráció*”. A Deklaráció általános elvként mondja ki, hogy minden gyermeknek alapvető joga van az élethez és ahhoz, hogy elérhetőek legyenek számukra az egészségmegőrzéshez, a betegségek megelőzéséhez, a kezelésekhöz és a rehabilitációhoz szükséges feltételek. El kell kerülni továbbá a szükségtelen diagnosztikai procedúrákat, kezeléseket és kutatásokat a gyermekek egészségügyi ellátása során. Fel kell számolni a gyermekbántalmazás különböző formáit.<sup>4</sup> A szülői felelősséggel (a gyermek személyével és vagyonával) és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről szóló, *Hágában 1996-ban kelt Egyezményt* pedig a 2005. évi CXL. törvény hirdette ki. Az egyezmény szerint a gyermekek személyével és vagyonával kapcsolatos intézkedések meghozatalára alapvetően *a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti államnak* van joghatósága.

Az *Európai Unió Alapjogi Kartája* (2000.) értelmében a gyermekek véleményüket szabadon kifejezhetik, az őket érintő ügyekben véleményüket életkoruknak és érettségüknek megfelelően figyelembe kell venni. A hatóságokat és a magánintézményeket a gyermekekkel kapcsolatos tevékenységük során a gyermek érdeke kell, hogy vezérelje elsődlegesen. Minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy mindkét szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, kivéve, ha ez az érdekeivel ellentétes.<sup>5</sup>

Az Európai Bizottság 2011 februárjában elfogadta az *Európai Unió gyermekjogi ütemtervét*, mely tartalmazza a *gyermekbarát igazságszolgáltatás* rendszerét, melynek garanciáit hazánkban a 2012. évi LXII. törvény iktatta a büntető, illetve a polgári eljárásjogba.

## II. A gyermeki jogokat biztosító hazai szabályozásban rejlő ellentmondások

<sup>3</sup> FILÓ, E.: *A gyermeki jogokról általában.* In: Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem.* Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó 2015. 25-26.p.

<sup>4</sup> BARZÓ T.: *A gyermekek jogainak érvényesülése az egészségügyben – különös tekintettel az Ottawai Deklaráció alapelveire* (1. Rész) In: *Családi Jog* 2008/3. 12-17.p.

<sup>5</sup> 24. cikk (1)-(3) bekezdés



## 1. Az Alaptörvényben érvényesülő, „szűken” értelmezett család védelme

Az Alaptörvény maga is kimondja, hogy minden gyermeknek joga van a *megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz*. A szülőknek pedig joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést. A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni, mely magában foglalja gyermekük taníttatását is.<sup>6</sup>

Az Alaptörvény eredeti, házasság és család védelmét deklaráló L) cikke szerint „Magyarország védi a házasság intézményét, mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját.”

Az Alaptörvény negyedik módosítása azonban kiegészítette ezt a cikket, kifejezésre juttatva, hogy *a családi kapcsolat alapjának a házasságot és a szülő-gyermek viszonyt* tekinti.<sup>7</sup> A szülő-gyermek kapcsolat alapja leggyakrabban a leszármazás, azonban ilyen kapcsolatot keletkezett a vér szerinti leszármazáson felül az örökbefogadás, illetve az örökbefogadó gyámság is. A Alaptörvény negyedik módosításának célja az volt, hogy megerősítse a társadalmi alapintézménynek minősülő család alaptörvényi szintű védelmét a történelmi hagyományoknak megfelelően. A férfi és nő közötti, önkéntes elhatározáson alapuló érzelmi és gazdasági életközösségek közül tehát az Alaptörvény a *házasság* intézményének védelme mellett kötelezte el magát, mely egyben alaptörvényi szinten zárta le az egyneműek házasságkötésének elismerése körüli vitát.<sup>8</sup> A negyedik Alaptörvény-módosítással egyben alkotmányos rangra emelkedtek azok a szabályok, amely értelmében a családi kapcsolat alapja a házasság, valamint a szülő-gyermek viszony. Az Alaptörvény ezzel – többek között – az *ún. de facto élettársi kapcsolatot sem ismeri el családként még akkor sem, ha abból gyermek is születik*. Ez utóbbi esetben a szülők mindketten a közös gyermek családjának tekintendők, de egymás viszonylatában a családi kapcsolat nem állapítható meg. Ez a szemlélet jól tetten érhető a de facto élettársi kapcsolat Polgári Törvénykönyvben rögzített szabályozása során is, melynek minden logikát nélkülöző elhelyezése a későbbiekben kerül részletezésre. A család fogalmába - a negyedik Alaptörvény-módosítás előtti szövegezés szerint – azonban beletartozott a házasságon alapuló család mellett a *szociológiai értelemben vett család* is, ami az ilyen közösségben élő gyermekek számára így azonos biztonságot és védelmet jelentett. Sajnálatos módon azonban ez a „házasságközpontú” szemlélet ha közvetlenül nem is, de közvetett módon mégis hátrányosan különböztet a gyermekek között annak függvényében, hogy azok házasságból, vagy alkalmi kapcsolatból, illetve de facto élettársi kapcsolatból születtek. Említést érdemel még, hogy több *alkotmánybírósági határozat* is született az Alaptörvényben is biztosított gyermeki jogok érvényesülése érdekében.<sup>9</sup>

<sup>6</sup> XVI. cikk

<sup>7</sup> „Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.” Alaptörvény „L” cikk (1) bekezdés

<sup>8</sup> SCHANDA B.: *A jog lehetőségei a család védelmére*. Iustum Aequum Salutare, 2012/2. sz., 84-85. p.

<sup>9</sup> 14/2014. (V. 13.) AB határozat, mely kimondta, hogy a közös háztartásban, együtt nevelt gyermekek után azonos mértékű családi pótlék járjon akkor is, ha az őket nevelő szülők házasságban, és akkor is, ha élettársi kapcsolatban élnek egymással. A kötelező védőoltások kérdésével foglalkozott az Alkotmánybíróság a 39/2007. (VI. 20.) AB számú határozatában. Lásd még a 995/B/1990. AB határozatot.



## 2. A Családvédelmi Törvényben érvényesülő sajátos „családvédelem”

A kiskorú gyermek érdekének védelme 1995 óta a Családjogi Törvény<sup>10</sup> alapvető céljai között is szerepelt. A Csjt-nek az 1995-ös módosítása több, más lényeges változást is hozott annak érdekében, hogy a gyermek, mint autonóm személyiség számára biztosítsa az aktív részvétel lehetőségét a sorsát érintő kérdések eldöntésében. Az 1995-ös módosítás valamennyi, a gyermekkel összefüggő jogviszony elsődleges rendező elvévé a gyermeket tette akkor, amikor kimondta, hogy a törvény alkalmazása során *mindenkor a gyermek érdekére figyelemmel*, jogait biztosítva kell eljárni. A módosítás előzménye, hogy hazánk 1991-ben iktatta a magyar jogrendbe az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét, melynek 3. cikke fogalmazza meg az egész dokumentumot átható jogalkotási és eljárásjogi követelményt és alapelvet, a gyermek „legfőbb érdekét (*the child's best interest*)”.

Az Egyezmény hatása azonban nemcsak a családjogi törvény módosításában mutatkozott meg a hazai jogalkotásban, hanem abban is, hogy a Parlament 1997 augusztusában *Gyermekvédelmi törvényt* (1997. évi XXXI. tv. – Gyvt.) fogadott el. A törvény *II. Fejezete* foglalja csokorba a gyermek és a szülő jogait és kötelezettségeit.<sup>11</sup>

A 2012. január 1-jén hatályba lépett *Családvédelmi Törvény* (2011. évi CCXI törvény – Csvt.) értelmében a *családban történő nevelkedés* biztonságosabb minden más lehetőséghez képest. A család azonban akkor tölti be szerepét, ha az anya és az apa tartós és szilárd kapcsolata a gyermekek iránti felelősségben teljesedik ki. Gyermekek születése és a családok gyarapodása nélkül nincs fenntartható fejlődés és gazdasági növekedés. A törvény fontos része a *szülők és a gyermekek jogainak és kötelezettségeinek deklarálása*. A kiskorú gyermek szülőjének kötelezettségei között külön is nevesítésre kerül a gyermek emberi méltóságának tiszteletben tartása, a gyermekkel történő együttműködés kötelezettsége, a gyermek tájékoztatása az őt érintő ügyekről és kötelezettségekről.

A családban *az anya és az apa* a szülői felelősség alapján - külön törvényben foglalt eltéréssel - *azonos kötelezettségekkel és jogokkal bír*. A szülő köteles és egyben jogosult is arra, hogy kiskorú gyermekét családban gondozza, felelősen nevelje, és a gyermeke testi, szellemi, lelki és erkölcsi fejlődéséhez szükséges feltételeket, valamint az oktatásához és az egészségügyi ellátásához való hozzájárulását biztosítsa. A szülő köteles a *gyermekre tekintettel kapott támogatást a gyermek gondozására, nevelésére fordítani*. A kiskorú gyermek szülője jogosult arra, hogy a gyermeke felelős nevelését segítő ellátásokról tájékoztatást, neveléséhez segítséget kapjon. A szülő jogszabályban meghatározott módon és kivételekkel - kiskorú gyermek esetén a saját szükséges tartásának korlátozásával is - köteles a gyermeke tartására.<sup>12</sup>

Mindenképpen említést érdemel azonban, hogy a Családvédelmi Törvény 7. § (1) bekezdése eredetileg úgy fogalmazott, hogy a család alapja kizárólagosan egy férfi és egy nő házassága vagy egyenesági rokon kapcsolat, vagy a családbafogadó gyámság lehet. A 43/2012. (XII. 20.) AB határozat azonban megállapította, hogy a törvény ezen pontja Alaptörvénybe ütközik. A testület megítélése szerint a törvényhozó a Családvédelmi Törvényben úgy élt egy Alaptörvényben nevesített intézmény - alacsonyabb jogforrási szinten történő - újra-definiálásának lehetőségével, hogy az ilyen szűken meghatározott család-definíció mellett még ettől elkülönítve, esetleg más elnevezéssel sem törekedett felsorolni azokat a törvény által elismert *egyéb társas együttélési formákat*, amelyeket az állami intézményvédelmi kötelezettségből fakadóan ugyanazoknak a támogatásoknak kell megilletniük, ami a családokat megilleti. Ha a törvényhozó azt a megoldást is választja, hogy

<sup>10</sup> 1952. évi IV. törvény (Csjt.)

<sup>11</sup> Gyvt. 9. §

<sup>12</sup> Csvt. 9. §-10. §





absztrakt jogszabályi fogalom-meghatározással egy általa választott életközösségi formát ki kíván emelni és mintául állítani, az intézményvédelmi kötelezettségéből fakadóan akkor is *köteles a törvény által elismert egyéb társas együttélési formáknak is megegyező szintű védelmet garantálni.*<sup>13</sup>

Az Alkotmánybíróság döntése értelmében, ha a jogalkotó a családokra nézve kíván jogokat és kötelezéseket megállapítani, akkor azoktól a személyektől, akik a családalapítást a házasságkötést megelőző vagy mellőző más tartós érzelmi és gazdasági életközösségben kívánják megvalósítani, a már megadottakhoz *képest jogokat nem vonhat vissza, a társ kapcsolati forma meglévő védelmi szintjét nem csökkentheti*, és különösen a gyermekek legfőbb érdeke szempontjából az intézményvédelmi kötelezettségét azonos módon kell érvényre juttatnia. Ezzel összefüggésben az Alaptörvényből fakadó követelmény az is, hogy a *házasságot és a családot érintő intézményvédelmi kötelezettség nem eredményezheti a gyermekek bármilyen, közvetlen vagy közvetett jellegű hátrányos megkülönböztetését* azon az alapon, hogy szüleik házasságban, vagy más típusú életközösségben nevelik őket.

Tehát a család fogalmába - a negyedik Alaptörvény-módosítás előtti szövegezés szerint - beletartozott a védelem szempontjából a házasságon alapuló család mellett a *szociológiai értelemben vett család* is. A grémium elsősorban a jogforrási szintet figyelembe véve állapította meg 2012 végén a Családvédelmi Törvény családot definiáló szakaszainak az Alaptörvény-ellenességét, hiszen akkor csupán Családvédelmi Törvényben, tehát alacsonyabb jogforrási szinten szerepelt a család házasságon alapuló kapcsolatának meghatározása. Az ellentétet az Alaptörvény negyedik módosítása oldotta fel, mely szerint az Alaptörvény idézett L) cikk (1) bekezdése kiegészült azzal a mondattal, miszerint a „*családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.*” Ez a fajta meghatározás azonban – mint ahogyan arról korábban már volt szó – kirekeszti a család fogalmából és így közvetve a családvédelemből is a de facto élettársi kapcsolatban élő személyeket, és ezzel az ott élő gyermekeket is, mely jól megfigyelhető a de facto élettársi kapcsolat Polgári Törvénykönyvben betöltött helyén és szerepén is. A Ptk. törvényszövege meglehetősen módon a de facto élettársi kapcsolat szabályait egyszerűen kettévágta, ráadásul oly módon, hogy az *élettárs fogalma és annak vagyoni jogi következményei a Kötelmi Jogi Könyv Egyes szerződések részébe* (a Ptk. Hatodik Könyvébe), míg az *élettársi tartás és lakáshasználat szabályozása a Családjogi Könyvbe* (Negyedik Könyv VII. Cím) került „Az élettársi kapcsolat családjogi hatásai” címmel. Az élettársi kapcsolathoz kizárólag akkor fűződhetnek családjogi hatások – élettársi tartás és lakáshasználati jog -, ha az élettársak *legalább egyéves életközösségéből közös gyermek születik.*<sup>14</sup> Ha tehát az élettársaknak nincs közös gyermeke, hiába éltek bármilyen hosszú ideig együtt, nevelték egyikük vagy mindkettőjük gyermekeit, vezettek közösen háztartást, működtek közre a másik vállalkozásában, az említett családjogi joghatások nem léteznek. Kőrös András véleménye szerint megkérdőjelezhető, hogy ez a fajta szemlélet és hozzáállás mennyiben áll összhangban a Családjogi Könyv 4:4. §-ának a

<sup>13</sup> Az Alaptörvény L) cikkéből ugyanis nem következett az, hogy például az egymás gyermekeiről gondoskodó, és őket felnevelő élettársak, a közös gyermeket nem vállaló, vagy olyan különmű élettársak, akiknek egyéb körülmények miatt közös gyermeke nem lehet (így például az idősebb vagy meddő, egymással életközösségben élő személyek), az özvegyek, a testvérükről vagy testvérük, esetleg más rokonuk gyermekéről gondoskodó személyek, az unokájukat felnevelő nagyszülők, a nem egyenesági idősebb rokonaikról gondoskodó személyek, és számos más, a tágabb, dinamikusabb szociológiai család-fogalomba beletartozó, azonos célra irányuló, kölcsönös gondoskodáson alapuló, tartós érzelmi és gazdasági életközösségekre ne vonatkozna ugyanúgy az állam objektív intézményvédelmi kötelezettsége, nevezze ezeket bárhol is a törvényhozó.

<sup>14</sup> KRISTON E.: *Az élettársi kapcsolatok szabályozása az új Ptk. tükrében.* Advocat (Miskolc) XVII:(1-2), 2014. 35-40. p.



gyengébb fél védelmét kimondó alapelvvel.<sup>15</sup> Az is elmondható, hogy a kötelmi jogi és a családjogi hatások nincsenek következetesen szétválasztva, azok összefonódnak, mint ahogy a valóságban sincs kétféle – szerződéses vagy családjogi – élettársi kapcsolat sem. A közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben való együttélés házasság nélkül is családi kapcsolatot teremt, vagy legalábbis sokkal inkább a családi kapcsolat, mint a polgári jogi társasági szerződés jegyeit viseli és éppen ezért ennek jogkövetkezményeit sem lehet mesterségesen kettébontani.

### III. A gyermek érdeke

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 3. cikke az egész dokumentumot meghatározó alapvető szemléletet fogalmaz meg: mi szolgálja a gyermek érdekét a legjobban (*the child's best interest*). Azt, hogy mit is jelent ez az elvárás, az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága által 2013-ban elfogadott 14. számú Átfogó Kommentár tölti ki tartalommal.<sup>16</sup> Eszerint a *„legfőbb érdeke”* három elemből áll.

- Egyrészt a gyermek *alanyi joga arra*, hogy eltérő érdekek esetében az ő legfőbb érdekét elsődleges szempontként értékeljék és vegyék figyelembe egy gyermeket érintő valamennyi konkrét ügy elbírálásakor. Ez a jog a részes államokra vonatkozó kötelezettséget tartalmaz, amely közvetlenül alkalmazandó és a bíróságon is számon kérhető.
- Másodszor *alapvető értelmezési alapelv*, azaz, ha egy jogi rendelkezés többféleképpen is értelmezhető, azt a jogértelmezést kell alapul venni, amely a leghatékonyabban és várhatóan a legsikeresebben szolgálja majd a gyermek legfőbb érdekét.
- Végül *eljárási szabály* is, mivel amikor egy gyermeket érintő döntést kell hozni, a döntéshozatali folyamatban értékelni kell a döntésnek az érintett gyermekre gyakorolt lehetséges hatásait, melyet az erről szóló határozat indoklásában részletezni szükséges.

A CSJK-ban rögzített családjogi alapelv azonban *nem a gyermek „mindenek felett álló érdekét”* fogalmazza meg, hanem a gyermek érdekének és jogainak fokozott védelméről szól. A gyermek ugyanis a családi közösség tagja, így nem lehetséges mindig és minden esetben csak és kizárólag az ő érdekeit figyelembe venni, hanem sok esetben a család többi tagjának az érdekeit és viszonyait is mérlegelni kell. Pl. a gyermektartásdíj összegének vagy a szülői felügyeleti, illetve kapcsolattartási jog gyakorlásának megállapításánál a gyermek érdekeinek (indokolt szükségleteinek) messzemenő figyelembevétele mellett a szülők - személyes és vagyoni - viszonyainak a vizsgálata is elengedhetetlen.<sup>17</sup> Az alapelv részét képezi a *házasságon kívül született gyermek egyenjogúságának a követelménye* is.

*A gyermeki jogokat több területen is igyekszik biztosítani a Ptk.:*

- A törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtétele során az *ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen*, valamint a korlátozott cselekvőképességű kiskorú *véleményét* figyelembe kell vennie.<sup>18</sup> Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke írja elő, hogy az *ítélőképessége birtokában lévő gyermek* számára biztosítani kell a jogot arra, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon

<sup>15</sup> KÖRÖS A.: *Alapelvek*. In: Az új Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog Családjog (Szerk. Körös A.) Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó 2013. 8.o.

<sup>16</sup> FILÓ 35.p.

<sup>17</sup> KÖRÖS 2013. 28. p.

<sup>18</sup> Ptk. 2:12. § (1) - (4) bek.; 2:14. § (1) és (3) bek.



kinyilváníthatja véleményét. A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe is kell venni. Ezen jogosítvány érvényesülése érdekében lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.<sup>19</sup> Annak megítélése, hogy *egy gyermek rendelkezik-e ítélőképességgel*, egy rendkívül összetett kérdés: köthető-e meghatározott életkorhoz, s ha nem, akkor vajon létezik-e olyan pl. pszichológiai módszer, mellyel az ítélőképesség megléte vagy hiánya meghatározható. A Gyer. szerint *az ítélőképessége birtokában lévő gyermek az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes - meghallgatása során - az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni. A fogalom-meghatározás ellenére a gyakorlatban komoly problémát jelent az eljárásban érintett gyermek ítélőképességének megítélése, mely képességgel a bíróság, illetve az eljáró gyámhatóság gyakran nem rendelkezik.*<sup>20</sup>

- A szülő köteles a gyermekét az őt érintő döntésekről *tájékoztatni*, illetve az ítélőképessége birtokában lévő gyermeke *véleményét kikérni* és azt – a gyermek korára, érettségére tekintettel – figyelembe is venni.<sup>21</sup>
- A 4:171. § (4) bekezdés a bíróság számára írja elő, hogy indokolt esetben, vagy ha azt a gyermek maga kéri, *hallgassa meg őt akár közvetlenül, akár pedig szakértő útján*. A tizennegyedik életévét betöltött gyermek esetében szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés pedig – főszabály szerint – csak egyetértésével hozható. (Kivétel természetesen, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti.)

Szintén a Ptk.-ban került rögzítésre, hogy a *gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn.*<sup>22</sup> A nem megfelelő szülői magatartást szankcionálja a törvény a *szülői felügyelet megszüntetésének* pontosan meghatározott eseteiben.

*A Kúria egy eseti döntésében kifejtette, hogy az alapvető rendelkezések közvetlen alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a jogvita elbírálását szolgáló részletszabály egyedüli alkalmazásán alapuló döntés a gyermeki érdekekkel ellentétes eredményre vezetne. Miután a gyermeki érdeket elsősorban önmagukban a részletszabályok és ezek alkalmazása biztosítja, azt is a részletszabályok teszik lehetővé, hogy a gyermeki érdekekkel ellentétes*

<sup>19</sup> Az Európai Unió Tanácsának a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelete (Brüsszel II. Rendelet) 11. cikkének második bekezdése is úgy rendelkezik, hogy „*az 1980. évi Hágai Egyezmény 12. és 13. cikkének alkalmazásakor biztosítani kell, hogy a gyermek lehetőséget kapjon az eljárások során történő meghallgatásra, kivéve, ha ez a gyermek életkora vagy érettségi szintje miatt nem tűnik célszerűnek.*” A Brüsszel II. Rendelet nem definiálja a gyermek fogalmát, mivel azonban a Hágai Egyezmény 4. cikke alapján az Egyezmény nem alkalmazható, ha a gyermek betölti a 16. életévét, a Brüsszel II. Rendelet 11. cikke is csak a 16 éven aluliakra vonatkozik. A Brüsszel II. Rendelet 23. cikke szankcionálja is az erre irányuló kötelezettség megszegését, amikor kimondja, hogy „*a szülői felelősségre vonatkozó határozat nem ismerhető el, amennyiben [...] – sürgős eseteket kivéve – a határozatot úgy hozták meg, hogy nem adtak lehetőséget a gyermek meghallgatására, megsértve ezzel annak a tagállamnak az eljárási alapelveit, ahol az elismerést kérik.*” BUCSI Á.: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban – egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban I. rész Családi Jog 2011/2. 19.p.*

<sup>20</sup> Lásd részletesebben ÁDÁMKÓ V.: *Az ítélőképesség birtokában levő gyermek véleményének meghallgatása – különös tekintettel a gyermekelhelyezésre. Családi Jog 2015/3. XIII. évfolyam 10-16. p.*

<sup>21</sup> Ptk. 4:148. §

<sup>22</sup> Ptk. 4:178. §





*szülői magatartás a polgári jog és ezen belül a családjog keretei között is megfelelő értékelést nyerjen. ....*<sup>23</sup>

#### IV. A gyermek saját családban nevelkedéséhez fűződő joga

A gyermek saját családban nevelkedéséhez fűződő joga megjelenik mind a *Családvédelmi Törvény* mind pedig a *Gyermekvédelmi Törvény* rendelkezései között. A Családvédelmi Törvény elvi élel rögzíti, hogy a kiskorú gyermeknek joga van a *saját családi környezetében* történő nevelkedéshez, továbbá ahhoz, hogy segítséget kapjon személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez. A törvény szerint a kiskorú gyermek szüleitől vagy más hozzátartozóitól csak saját testi, lelki és szellemi fejlődése érdekében, törvényben meghatározott esetekben és módon választható el. A kiskorú gyermeket *kizárólag anyagi okból fennálló veszélyeztettség* miatt nem szabad családjától elválasztani. Az állam kötelessége, hogy ilyen esetben a kiskorú gyermek családon belüli ellátásának feltételeit szükség szerint biztosítsa. A családjától elválasztott kiskorú gyermeknek a *legrövidebb időn belül vissza kell kerülnie családjához*, ha ennek törvényben meghatározott feltételei teljesülnek. Ennek érdekében az állam minden szükséges intézkedést köteles megtenni.<sup>24</sup> A *Gyermekvédelmi Törvény* hasonlóan rendelkezik.<sup>25</sup>

Ezek a szabályok azonban a magánjogban (is) elvi jelentőségű tételek. Ezért a törvény - annak kiemelése mellett, hogy a családi viszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek – a gyermeknek a *saját családjában való nevelkedéséhez*, illetve, ha ez nem valósítható meg, lehetőleg *családi környezetben* való felnövekedéséhez és ebben az esetben is *korábbi kapcsolatai megtartásához való jogát* szükségesnek látja a Családjogi Könyv elején rögzíteni.<sup>26</sup>

Ezen alapelv szellemében gyermeket *harmadik személynél elhelyezni* és ezzel megszokott családi környezetéből kiemelni csak akkor lehet, ha a szülői felügyeletnek a szülők által történő gyakorlása a *gyermek érdekét veszélyezteti*, feltéve, hogy ez a személy a nála történő elhelyezést maga is kéri. Ilyen esetben is azonban a bíróság a gyermeket elsősorban olyan személynél helyezi el, aki a gyermek gondozásában, nevelésében, a gyermek érdekeinek megfelelően már korábban részt vett. Ezzel is biztosítani kívánja a jogalkotó a családi környezet részbeni meglétét.

Szintén az alapelv maradéktalan biztosítása érdekében a gyámhatóság a gyermeket csak igen *szigorú feltételek fennállása mellett emelheti ki a családból és veheti nevelésbe*. Ilyen eset például, ha a gyermek számára családbafogadó gyám rendelésére nem kerülhet sor, és

- a gyermek fejlődését családi környezete veszélyezteti, és veszélyeztetettségét az alapellátás keretében biztosított szolgáltatásokkal, valamint a védelembé vétellel nem lehetett megszüntetni, illetve attól eredmény nem várható, továbbá, ha a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható, vagy
- a szülő vagy mindkét szülő szülői felügyeleti jogának megszüntetése iránt a gyámhatóság pert indított, illetve a szülő vagy mindkét szülő szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, vagy
- a szülő vagy mindkét szülő elhalálozott, vagy

<sup>23</sup> BH2013. 17.

<sup>24</sup> Csvt. 13. §

<sup>25</sup> Gyvt. 7.§ (1) bek.

<sup>26</sup> *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz* (Szerk. VÉKÁS L./GÁRDOS P.) Wolters Kluwer Kiadó Budapest 2014. 632-633.p.



– a gyermeknek más okból nincs szülői felügyeletet gyakorló szülője.<sup>27</sup>

A gyakorlatban a gyámhivataloknak rendkívül nehéz megítélni egy adott helyzetben, hogy a kiskorút ért veszélyeztetettség eléri-e azt a fokot, ami a családból való kiemelését indokolja. A médiában gyakran szárnyra kap a hír, miszerint a gyámhivatal embertelen körülmények között élő gyermekek veszélyeztetettsége esetén nem lépett fel egyáltalán vagy kellő időben és hatékonysággal, ami akár tragikus véget is ért. Más esetekben pedig arról ír a sajtó, hogy a gyámhivatal indokolatlanul szigorú intézkedés alkalmazásával egy szerető családból emelte ki az azóta pszichés problémákkal küzdő kiskorú gyermeket, ami felháborító. A családból való kiemelés kivételességének igénye és a nem kizárólag anyagi veszélyeztetettség állapotában lévő gyermek „megmentése és családból történő kiemelése” iránti kötelezettség egymással ellentétes követelmények, melyek közötti „középút” megtalálása rendkívül nehéz és a gyermekvédelmi ellátórendszer minden szereplőjére komoly terhet róó feladat.

## V. A gyermek korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő joga

### 1. Az ún. váltott elhelyezés alkalmazása, mint a gyermek legfőbb érdeke?

A CSJK szintén alapelveként rögzíti a gyermek *korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát*, melyet csak törvényben meghatározott esetben, a gyermek érdekében és kivételesen lehet korlátozni.

A szülők különválását követően is fennmaradó *közös szülői felügyelet* jogilag mindkét szülőnek egyenlő jogokat és kötelezettségeket jelent a közös kiskorú gyermekük vonatkozásában. Ez azonban legtöbbször nem jár azzal a következménnyel, hogy a gyermek mindkét szülő háztartásában él, hanem gyakran csak az egyik szülő otthona van megjelölve a gyermek lakóhelyeként, míg a másik szülővel kevésbé szoros a gyermek kapcsolata. A közös szülői felügyeletben megegyező szülők köthetnek olyan megállapodást, illetve a bíróság jóváhagyhatja a szülők olyan tartalmú megállapodását, ami szerint a *gyermek felváltva lakik azonos vagy megközelítőleg azonos időtartamban az anyánál, majd az apánál (ún. váltott elhelyezés)*. Ilyenkor mindkét szülő érdemben gyakorlatilag teljesen azonos időt tölt a gyermekkel és mindkét szülő akkor gondoskodik teljes mértékben a gyermekről, amikor ő nála tartózkodik. Nem ritka egyes európai országokban a három-négy napos váltás, illetve az, hogy a gyermek egy hetet tölt az egyik, majd ugyanannyi időt a másik szülőnél, de vannak olyan országok is, ahol inkább a kéthetente történő váltás vált gyakorlattá. A váltott elhelyezés módot ad arra is, hogy mindkét szülő otthona – felváltva – a gyermek otthonául, lakóhelyéül szolgáljon.<sup>28</sup> Első látásra tökéletes megoldásnak tűnik ez a jogintézmény. Előfordulhat azonban, hogy a szülők megegyezése és elégedettsége ellenére a kiskorú gyermek életterének folyamatos változtatása és költöztetése, a „kétotthonos” családmodell a gyermek testi és lelki fejlődését veszélyezteti. Milyen szempontok vizsgálatára van szüksége a bíróságnak ahhoz, hogy a szülők ilyen tartalmú egyezségét jóváhagyja.

Elsődleges feltétele a váltott elhelyezésnek, hogy *mindkét szülő* nemcsak alkalmas a gyermeknevelésre, de hajlandó is a jövőben ugyanannyi, vagy még több időt és energiát fordítani a gyermekeire, mint korábban. Azaz nemcsak „vasárnapi” vagy „hétvégi” szülők kívánnak maradni a gyermek életében. Nem javasolt a váltott elhelyezés abban az esetben, ha a szülők valamelyike képtelen időt szakítani a gyermekkel való foglalkozásra a nála eltöltött

<sup>27</sup> Gyvt. 78. § (1) bek.

<sup>28</sup> SZEIBERT Orsolya: *Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái. Családi Jog, 2012/4. 2-7. p*



idő alatt. Fontos elem lehet a mérlegelésnél, hogy mindkét szülő képes-e nagyjából azonos szinten követni a gyermek iskolai tanulmányait, és ebben segítséget is tud nyújtani a számára.

A *gyermek alkalmassága* is egy jelentős tényező. A specialisták egy része úgy ítéli meg, hogy a kisgyermek számára hosszútávon kiegyensúlyozatlansághoz vezethet a gyakori elhelyezés váltogatás. Gyengéné Nagy Márta tanulmányában arról számol be, hogy a pszichológusok és pszichiáterek többsége kifejezetten ellenzi csecsemőkorban e lehetőség alkalmazását, de nem kevés szakember hat éves korig is tiltaná. A konkrét esetben dől el, hogy egy adott gyermek esetében szükséges-e az egyenlő súlyú apai és anyai jelenlét, vagy a gyermek érzelmi labilitása kifejezetten már nem bírná el a váltott elhelyezéssel járó állandó környezeti változást. Nyilvánvalóan a megfelelő életkor a szakemberek adott helyzetre vetített véleményének függvényében dönthető el.<sup>29</sup> Ehhez kapcsolódó nagyon fontos kérdés a *közös kiskorú gyermekek véleményének* megismerése, hiszen a döntésnek meghatározó jelentősége és hatása lehet a gyermek további életére. Éppen ezért a váltott elhelyezés kérdésében a döntést a szülőknek és a gyermeknek célszerű közösen, vagy legalább a gyermek véleményének, szempontjainak, kérésének figyelembe vételével meghoznia.

A *gyermek környezeti állandóságának, biztonságérzetének a megőrzése*, mint egyik lényeges szempont szintén érvényre kell, hogy jusson a váltott elhelyezés jóváhagyásakor is. Nem mellőzhető ezért annak vizsgálata, hogy a szülők és a gyermek adaptációs képessége megfelelő-e az új helyzet nyújtotta kihívásokhoz. A Code Civil ezért arra ad lehetőséget a bíró számára, hogy *ideiglenes intézkedés* formájában elrendelje a váltott elhelyezés gyakorlását, majd néhány hónapos (általában 3-6) kísérleti időszakot követően dönt az intézmény végleges bevezethetőségéről vagy az elutasításról. Amennyiben a szülők nem tudnak megfelelően, a gyermek érdekében együttműködni az átmeneti időszakban, a bíróság elutasítja az ez irányú kereseti kérelmet.

Volt erre példa hazánkban is.<sup>30</sup> Pál Szilvia megítélése szerint az ideiglenes intézkedésben szabályozott váltott elhelyezés vagy a kiterjesztett kapcsolattartás tapasztalatai a szülők gyermeknevelési képességének a feltárásához a perben beszerzendő egyéb bizonyítékok mellett talán a legértékesebbek lehetnének a per érdemi elbírálása – a gyermek legjobb érdekét szolgáló döntés meghozatala – szempontjából, ugyanis a szülő-gyermek kapcsolatot működés közben engedi láttatni, mindamelllett a tapasztalat a felek számára is kiválóan alkalmas önismereti tréning lehetne. Előfordult ugyanis, hogy a per kezdetén különülő szülő átgondolatlanul, a gyermeket természetben gondozó szülővel szembeni tartásdíjharcban bevethetőnek vélt fegyverként kérte a gyermek magánál történő elhelyezését, s amikor a bíróság ideiglenes intézkedésében váltott elhelyezéssel konstrukciót vagy kiterjesztett kapcsolattartást alkalmazott, akkor időközben meggondolt magát, mert rájött, hogy ő maga nem képes és nem is akar hosszabb távon, életvitelszerűen gondoskodni a közös gyermekükről.<sup>31</sup>

Szintén nagyon fontos követelmény a *szülők lakóhelyének közelsége*, hiszen nyilvánvalóan elképzelhetetlen egy gyermek állandó utaztatása akár azért, mert még nagyon kicsi, akár az iskolai kötelezettségei miatt.

Ajánlott a megfelelő környezet és körülmények objektív vizsgálata szempontjából fontos bizonyító erővel bíró *környezettanulmány* beszerzése is. Nem biztos ugyanis, hogy egy válást követően mindkét szülő azonnal meg tudja oldani lakhatását, és hogy mindkét szülő azonnal

<sup>29</sup> GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Arany középút? – a váltott elhelyezés első tapasztalatai Franciaországban*. Családi Jog, 2016/2. 34-35. p.

<sup>30</sup> PÁL Szilvia: „Az otthontalanság otthona” – *szófelhők a váltott gyermekelhelyezésről és a kapcsolattartásról*. Családi Jog, 2014/1. 12.p.

<sup>31</sup> PÁL 16-18.p.



tökéletesen be tud rendezkedni egy a gyermekei kényelmének is mindenben megfelelő lakásban.

Az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleménye ilyen esetekben szinte nélkülözhetetlen. A gyermek(ek) váltott elhelyezéssel szembeni tiltakozása e megoldás mellőzését indokolja.<sup>32</sup>

A váltott elhelyezésnél is gondolni kell a *gyermek szokásos költségeinek szülők közötti megosztásáról*. Érdeemes az egyezségben pontosan felsorolni, hogy mely kiadást kötelesek a szülők külön-külön vállalni, mely leginkább az étkezés, a ruházkodás, az egészségügyi kiadások és a különórak díjait foglalja magában. Amennyiben a váltott elhelyezéssel utazási költségek is felmerülnek, annak viseléséről is dönteni szükséges. Természetesen a háztartási költségeket mindig az a szülő viseli, akinél a gyermek éppen tartózkodik. Fontos lehet e körben a precíz megállapodás, mert a szülők között e téren kialakuló új konfliktusok a váltott elhelyezés működésének sikerességét veszélyeztethetik. Ha pedig a szülők jövedelme lényeges eltérést mutat, kiegészítő tartásdíj fizetésével, vagy a költségek egyik szülő általi vállalásával hidalható át a különbség.

## 2. A kapcsolattartásra jogosult személyek körének bővülése

A gyermekkel való kapcsolattartásra – a *szülőn* kívül – elsősorban a *nagyszülő és a testvér* jogosult. A szülő és a gyermek között fennálló érzelmi kapcsolathoz hasonló kötelék állhat fenn a nagyszülő és az unoka között is. Az alkalmas nagyszülővel fennálló normális kapcsolat ápolása és fenntartása a gyermekre nézve hasznos, hiszen érzelmvilágát tágitja, egyéniségét a nagyszülői gondoskodás és szeretet csak pozitívan befolyásolja. Amennyiben a gyermek tekintetében a nagyszülői kapcsolattartás nem zaklatásszerű, úgy annak biztosítására mindenképpen törekedni kell. A gyermek *szülőjének testvére és szülőjének házastársa* azonban már csak akkor jogosult kapcsolattartásra, ha a szülő és a nagyszülő nem él vagy a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy a kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja. Gyakran előfordul azonban, hogy a szülők házassága valamelyik szülő halálával megszűnik, majd a túlélő szülő későbbi házassága alatt az új házastárs örökbe fogadja a gyermeket. Ilyenkor az elhalt szülők rokonaival a rokoni kapcsolat az új örökbefogadással megszűnik, ami érzelmileg károsan érintheti a kiskorút. Másrészt a hozzátartozókkal szemben is rendkívül méltánytalan lenne, ha az elhalt szülő halálát követően az örökbefogadás joghatásaként a gyermeket is „elveszítenék”. Ezért mondja ki a Családjogi Könyv, hogy az *örökbefogadott gyermek és az elhunyt házastárs (szülő) rokonai között a kapcsolattartási jog az örökbefogadást követően is fennmaradjon*.

A kapcsolattartásra jogosultak körét a CSJK – a nevezett alapelv mind teljesebb érvényesülése érdekében - kibővíti a *mostohaszülővel* (szülő házastársa), a *nevelőszülővel* (szülő élettársa), a *korábbi gyámmal* és azzal a *szülővel, akinek a gyermekre vonatkozó apasági véelmét a bíróság megdöntötte*, feltéve, hogy a gyermek hosszabb időn keresztül a háztartásukban nevelkedett. A gyermek és az apaként szeretett férfi között kialakult bensőséges kapcsolat egyik napról a másikra történő megszakítása súlyosan károsíthatja a gyermek lelki fejlődését, érzelmi biztonságát. Különösen fontos lehet ez olyan esetekben, ha az apai vélelem megdőltét követően más férfi nem tölti be az apa helyét a gyermek életében.<sup>33</sup>

<sup>32</sup> FEHÉRNÉ GAÁL Tünde: *Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlenségéről a szülői felelősséget érintő perekben – a Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbíróságok gyakorlata alapján*. Családi Jog, 2016/2. 13.p.

<sup>33</sup> Ptk. 4:113. § (1) bek. b) pont





A gyermek korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát csak törvényben meghatározott esetben, a gyermek érdekében és kivételesen lehet korlátozni. Pl. a szülő kapcsolattartási jogának szüneteltetését kell elrendelni abban az esetben, ha a szülő a gyermeket súlyosan bántalmazta<sup>34</sup>, vagy ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél.<sup>35</sup>

A kapcsolattartási jog korlátozása során a gyámhatóság a kapcsolattartás már megállapított formájának, gyakoriságának vagy időtartamának megváltoztatásáról dönthet, valamint felügyelt kapcsolattartást rendelhet el.<sup>36</sup>

Egy konkrét esetben a szülők kapcsolattartással összefüggő konfliktusa - miszerint az alperes csak több nappal később vitte vissza a gyermeket a gyermeket gondozó szülőhöz – a kiskorú gyermek szempontjából nem alapozta meg a kapcsolattartás korlátozását, mivel a szakértői vélemény szerint a gyermek a kapcsolattartások alatt az alperesnél jól érezte magát, a kapcsolattartási időszakok a gyermekre terhelő hatást nem jelentettek.<sup>37</sup>

Egy másik ügyben a Kúria hatályában fenntartotta azt a döntést, mely az anyai szüneteltetés iránti kérelemmel ellentétben mégis szabályozta a felperes kapcsolattartását, ugyanakkor ennek során figyelembe vette a kapcsolattartás során tanúsított korábbi felperesi magatartásokat és önálló kapcsolattartási mód helyébe felügyelt kapcsolattartási módot állapított meg, intézményi keretek közötti megvalósulással. Az alperesi határozat indoklásából kitűnően a döntés meghozatalakor figyelembevételre került a kapcsolattartási szabályok felperes által több alkalommal való megszegése és az eljárási bírságok kiszabásának sokasága, a becsatolt pszichológusi szakértői vélemény, ugyanakkor a kiskorúnak a felpereshez való kötődése és a felperes kiskorúhoz való ragaszkodása is.<sup>38</sup>

A gyámhivatal a határozatában megállapított kapcsolattartási jogot - kérelemre - megvonja, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél, és e felróható magatartásával a gyermek nevelését és fejlődését súlyosan veszélyezteti.<sup>39</sup> A gyakorlatban erre szerencsére kevés alkalom adódik.

## VI. Összegzés

Fazekas Ágota véleményével egyetértve elmondható, hogy az új Ptk. Családjogi Könyvében a gyermek érdekei fokozottabban érvényesülnek, amit az egyes gyermeki jogok, így különösen a véleménynyilvánításhoz, a kapcsolattartáshoz, a tartáshoz, a vérségi származás megismeréséhez való jog – a korábbi családjogi rendelkezésekhez képest – részletesebb, differenciáltabb szabályozása is bizonyít. Másrészt a gyermeki jogok fokozottabb érvényesülését jelenti az is, hogy a Családjogi Könyv immár törvényi szinten szabályozza az egységes családjogi ítélkezési gyakorlat megoldásait, értelmezéseit, továbbá a gyermek érdekének és jogainak erőteljesebb figyelembevétele jelenik meg azokban a rendelkezésekben is, amelyek a határon átvélő családjogi jogviták (különösen a külföldi kapcsolattartás) rendezésével kapcsolatosak.<sup>40</sup>

Nem szabad azonban elfelejteni azt az Alaptörvényből fakadó követelményt sem, hogy a házasságot és a családot érintő intézményvédelmi kötelezettség nem eredményezheti a gyermekek bármilyen, közvetlen vagy közvetett jellegű hátrányos megkülönböztetését azon az

<sup>34</sup> Gyer. 30/E. § (2) bek.

<sup>35</sup> Gyer. 31. § (4) bek.

<sup>36</sup> Gyer. 27. § (4a) - (4c) bek.

<sup>37</sup> BH2009. 77. II.

<sup>38</sup> KGD2014. 95.

<sup>39</sup> Gyer. 31. § (5) bek.

<sup>40</sup> FAZEKAS Á.: *A gyermeki jogok érvényesülése az új Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvében*. Pro futuro 2016/2. 59.p.





alapon, hogy szüleik házasságban, vagy más típusú életközösségben nevelik őket.<sup>41</sup> Az ún. de facto élettársi kapcsolat családjogi kirekesztettsége és polgári jogi szerződéssé minősítése mégis ezt eredményezi, ami mielőbbi változtatást igényel.<sup>42</sup> S bár nincs kimondva a házasságból, illetve a házasságon kívül született gyermek jogállása közötti különbség, áttételesen és közvetve az mégis fennáll azáltal, hogy a jogalkotó megfosztja az ilyen gyermeket nevelő szülőket a családot megillető védelemtől és az ebből eredő jogosultságoktól.

Fontos megemlíteni továbbá, hogy a *családból való kiemelés kivételességének* igénye és a nem kizárólag anyagi veszélyeztetettség állapotában lévő gyermek „megmentése és családból történő eltávolítása” iránti kötelezettség egymással ellentétes követelmények, melyek közötti „középut” megtalálása és a gyermek legfőbb érdekét jelentő döntés meghozatala rendkívül nehéz és a gyermekvédelmi ellátórendszer minden szereplőjére komoly terhet róó feladat. A döntés helyessége – az ellentétes követelményeknek való megfelelés miatt – szinte minden esetben támadható.

Végül a tanulmány a közös szülői felügyeletben megállapodó, *ún. váltott elhelyezést választó szülők* döntésének az érintett gyermek érdekét szolgáló bírósági felülvizsgálatára hívja fel a figyelmet. Sokat hangoztatjuk ugyanis, hogy a gyermek érdeke, hogy mindkét szülőjével ugyanolyan bensőséges és jó kapcsolatot tudjon ápolni. Előfordulhat azonban, hogy a szülők a saját érdekeik egyedüli figyelembe vétele mellett állapodnak meg a váltott elhelyezésről anélkül, hogy a választott jogintézmény egyéb feltételeinek megvalósulását is vizsgálnák; a bíróság pedig anélkül hagyja jóvá a szülők ezirányú egyezségét, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket meghallgatná vagy a jogintézmény alkalmazhatóságát meghatározó feltételek meglétéről meggyőződne. Nem általában, hanem mindig a konkrét ügyben kell vizsgálni a gyermek legfőbb érdekeinek megvalósulását, ami a váltott elhelyezésről hozott szülői döntés esetén a bíróság feladata és felelőssége. *„A gyerekek képesek és hajlandók komolyan venni szüleiket, de ehhez előbb nekik is azt kell tapasztalniuk, hogy komolyan veszik őket, és hogy a szülők egymás iránt is ugyanilyen tiszteletet tanúsítanak.”* (Jesper Juul)

### Felhasznált irodalom:

1. ÁDÁMKÓ V.: *Az ítélőképesség birtokában levő gyermek véleményének meghallgatása – különös tekintettel a gyermekelhelyezésre.* Családi Jog 2015/3. XIII. évfolyam 10-16. p.
2. BARZÓ T.: *A gyermekek jogainak érvényesülése az egészségügyben – különös tekintettel az Ottawai Deklaráció alapelveire* (1. Rész) In: Családi Jog 2008/3. 12-17.p.
3. BUCSI Á.: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban – egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban* I. rész Családi Jog 2011/2. 19.p.
4. FAZEKAS Á.: *A gyermeki jogok érvényesülése az új Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvében.* Pro futuro 2016/2. 59.p.
5. FEHÉRNÉ GAÁL Tünde: *Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlenségéről a szülői felelősséget érintő perekben – a Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbíróságok gyakorlata alapján.* Családi Jog, 2016/2. 13.p.

<sup>41</sup> 43/2012. (XII. 20.) AB határozat

<sup>42</sup> A házasságon kívül született gyermekek száma ugyanis folyamatosan emelkedik, mely 2013-ban érte el az addig mért legmagasabb értéket, a 46,2 százalékot. Népmozgalom, 2013 In: Statisztikai tükör 2014. március 20. 2014/28. 3.



6. FILÓ, E.: *A gyermeki jogokról általában.* In: Sáriné Simkó Ágnes (szerk.): *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem.* Budapest, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó 2015. 25-26.p.
7. GYENGÉNÉ NAGY Márta: *Arany középút? – a váltott elhelyezés első tapasztalatai Franciaországban.* *Családi Jog*, 2016/2. 34-35. p.
8. *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz* (Szerk. Vékás L./Gárdos P.) Wolters Kluwer Kiadó Budapest 2014. 632-633.p.
9. KÖRÖS A.: *Alapelvek.* In: *Az új Ptk. magyarázata III/VI. Polgári Jog Családjog* (Szerk. Kőrös A.) Budapest, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó 2013. 8.p.
10. KRISTON E.: *Az élettársi kapcsolatok szabályozása az új Ptk. tükrében.* *Advocat* (Miskolc) XVII:(1-2), 2014. 35-40. p.
11. NÉPMOZGALOM, 2013 In: *Statisztikai tükör 2014. március 20.* 2014/28. 3.
12. PÁL Szilvia: *„Az otthontalanság otthona” – szőfelhők a váltott gyermekelhelyezésről és a kapcsolattartásról.* *Családi Jog*, 2014/1. [PÁL] 12.p.
13. SCHANDA B.: *A jog lehetőségei a család védelmére.* *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. sz., 84-85. p.
14. SZEIBERT Orsolya: *Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái.* *Családi Jog*, 2012/4. 2-7.p

### Felhasznált jogforrások:

#### Alaptörvény

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.)

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

A családok védelméről szóló 2011. CCXI. törvény (Csvt.)

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. Rendelet (Gyer.)

14/2014. (V. 13.) AB számú határozat

39/2007. (VI. 20.) AB számú határozat

995/B/1990. AB számú határozatot

43/2012. (XII. 20.) AB határozat

Az Európai Unió Tanácsának a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelete (Brüsszel II. Rendelet)

BH2013. 17.

BH2009. 77. II.

KGD2014. 95.



2017. április



1083 Budapest, Üllői út 82. | Tel: (1) 432-9000  
Postai cím: 1519 Budapest, Pf.: 275. | Email: [AKK\\_Civilisztikai\\_Intezet@uni-nke.hu](mailto:AKK_Civilisztikai_Intezet@uni-nke.hu)